

«també lo que se rep en la falda, boca, etc.». «Corregueren a empomar-te» en el *Libret de Recorts* de Bordria; i fins a l'extrem S.: «Ja bacora, si tens gràcia pa menjà-la, condix mol: la afianses per el pessó, empomàn-la entre es morros, y en un chuplit queda passà per la garlopa», *Canyissaes* (61); en fi veg. més dades continentals en el *BDLC* VI, 272; VIII, 259-64.

Jo mateix l'he sentit de Val. cap al S.: «El Malecon escorre les àuies de la Partida Vella, i les ampóma a les Sis-centes», Sollana; en els boscos de Valldigna adhereixen un poetet als pins «que ampóma la resina» (Benifairó, 1962). Veig combinació de *tom-* i *empom-* a l'Horta mateixa: «Els gassons es tallen --- fets els tres talls, se l'arranca i se'l toma, però no arriba a tocar a terra, perquè darrere en un llaurador, el qual l'empoma (és l'empomador de gassons) i els va arreplant vora el port», MZaragozà (*Conreu de l'Arròs a Silla*, 128). En fi és també la forma d'Eivissa: «empumà: coger al vuelo» (zCabr.), i vegeu-ne exs. eivissencs en *BDLC* IX, 127.

Dono per segur que tant el *pomar* d'Eiximenis com el modern *empomar* surten d'*empaumar*, derivat de PALMA 'palmell de la mà' amb reducció de *āum* a *om* (cf. casos com *atalvar* > *atobar*, *delfi* > *doñi* etc.), ajudant-hi la influència de *pom*, en el derivat *empomar* 'empunyar l'espasa etc.'. La reducció de *empaumar* a *empomar* pogué ser també responsable de la variant *púma*, que té el nom del palmell en el b-lldg. d'Aniana (Zaun, *BhZRP* XLII, 41, reparant en la forma *pumu* del macedo-roms. ho atribueix a infl. de *PUGNU-* però com que aquest té *ú* en cat., ha de ser més aviat *POMUM* en tots dos). Altrament un rastre de la *l* de PALMA el tenim en la variant *emplomar*, que és la que s'usa a Mall. [*DFgra.*] i Menorca (Farrer i Parpal); vegeu-ne un ex. mall. a l'*AlcM*, s. v. *boleres*; 'compendre, interpretar bé', *BDLC* XIII; VIII, 110, 260-61; Spitzer, *LexikK*, 46-47. Pel que fa al canvi de (*em*)-*pomar* en (*en*)*tomar*, deu resultar, alhora, de la dissimilació de labials (cf. *blastomar*), i la influència de *tomar* en el sentit de 'caure' (no pas la del cast. *tomar*). En un mot la coincidència del nostre *tomar* amb el cast. *tomar* és ben casual.¹

Tomb. Ja apareix a l'E. Mj. des de finals del S. XIV, algun cop amb el sentit estricte i material de moviment giratori, més sovint, en frases figurades, de la mena de *ab un* o *en un*, *tom(b)*, *pendre bell tomb*, *p. gran tomb*: «que's fa assí [lleg. *axi?*] que si'l Duch d'Anjou era vengut, que ab un *tom* puxen fer cober-ta», escrivia el nostre Ambaixador Cruilles l'a. 1376 (*BSAL* II, 52): sembla com una frase proverbial d'un sentit semblant al de 'amb un tret matar dos pardals'; *en un tom* 'de cop i volta': «si ara partits, vós lexats ací la pus noble fama de cavalier del món, la qual *en un tom* poriets perdre per molts accidents», *Curial* (*NCL* I, 117).²

Molt clàssic: «La humana generació pendria *gran tomb*», *BMtge* (*Somni* III, *NCL*, 125.12); «digats, ¿què's par dels mogobells? [interessos usuraris'] / ¿han pres, a vostre juy, *bell tom?*», *BMtge* (*Sermó*, *Riq.*, 56.565); amb els quals comparariem el fr. *pre-*

dre, avoir, une belle allure. El sentit estricte en «car ell lo medí a *toms* quant lo gitaren pèr mal-cap del cel», *Eiximplis* (Recull Ag. I, 65; cf. *MESURA*). *Donar un tomb* sovint en el cançoner: «L'hereu Riera --- / donà un *tom* per plassa - sombrero a la mà: / perdonin senyores, - que m'en tinc d'anar»; «pren filosa y fus - dóna 'l *tom* per vila» (C, però «donc un vol per vila» AD); sovint no hi ha consciència de la *-b*, cf. «dóna un *tom* per vila / un *tom*et o dos» (reco. a Menargues, MilàF, *Romillo*, 267.12, 558, 116). Recollit pels diccionaris només des de Lab. 1840 (i «*tomb*: tumbo» *Escrig*). La gran tradició barcelonina dels *Tres Tombs* el dia de Sant Antoni no cal dir que ja era vella («*Tres Toms* y sarau ---», *EmVilanova* (*Esc. Barc.* 200)).

Però de cap manera no és un mot peculiar del català central. Maestr.: «--- clavat lo dard al pit --- / Corre Artal detrás la mora --- fins que --- cau en terra com un pi; la morassa, oint lo *tomb*, --- s'acosta al desmaiat ---», *Seidia*, 33: 'cop d'una caiguda'. «Una cabra salvatge, que pastura / la regalícia al mig del gel, / ou el trilleig de la campana pura / --- / d'un *tom* del seu banyam va desclavant / una porta que barra la capella / ---», JSebPons (*Canta-Perdiu*, 184). A Valls «*Lur tòm del Balcó*», és una terrassa amb bona vista, on era tradicional d'anar a passejar, 1964.

Al *tom*et de Menargues supra afegim l'ús com a nom de guisat, del qual hem donat cita supra de Benassal en la forma *tombet* (més detall en la cita d'*AlcM* que ho dóna també com a propi de Mall. i Men., però la forma real mall. és *tumbet* amb *u* (Bart. Ferrà, *Comèdies, IdOr* I, 93), o sigui amb el vocalisme del pall. i del cast. *tumbar*; a la PnaCast. *tom*et: «no te fa farum al nas?— / Sí: de faves a *tomets* i en cansalà / —Sempre tens fam ---» en una comèdia rastellonenca de la qual dec còpia a Sánchez Gozalbo (1961). De nou la variant en *u* en *tumba* 'mena d'esquella', Morella (*BDLC* XII, 288), i que no sols s'acosta a la *u* del cast. *tumbar* sinó també al sentit del cast. *retumbar*. Altrament, però, hi ha *tomba* 'esquella grossa' citat pel *DAG*, de *L. de Col·lacions*, del S. xv; i la borromba és *tumbét* avui a Calaceit (Casac. 1923).

Tombada [Lab.]. En el sentit de 'recolzada d'un carrer' és en especial valencià: «dins el poble hi ha una *tombada* que li diuen *L'Almàssera*» Xeresa (1962). *Tomballó* [Lab.]; «*anar a tomballons*» Lab. 1840: «arreu trincant pollancreys y teys a *tomballons*», *Atl.* x, 53d (1877-8, no 1867); «lo monestir ay! ja no hi era, / gran devassall / se l'emportava rost avall, / a *tomballons*: / monjos, capella, torreons, / altars y marbres», *Canigó* IX, 59, v. 46. Eiv. *tumbayó*: tumbo, PzCabr. Men. *tomballons*, Camps Merc. (*Folk. Men.* II, 17; *tromellons* < *tomallons* (supra) i repercussió de líquida **truma*-> *turm*-id. (ib. II, 11). *Tomballonar*, *tomballonejar*; *tomballejar* [DAG.]; *tomballar* [DAG.] *Tombejar* val. (*Escrig*).

Tombant [1904]. *Tombador* [DAG.]. *Tombarella*, especial del Princ., en lloc del men. *cucavela*, en altres llocs *capitomba*; per al fr., cf. Z. Feller, *Les noms dialectaux de la 'culbute'* en Belgique romane (*Bull. Dict.*